

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАЛИНЯК БОГДАН СТЕПАНОВИЧ

УДК 336.531.2

**ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО
ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Тернопіль – 2007

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі фінансів Тернопільського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Кириленко Ольга Павлівна,
Тернопільський національний економічний університет,
завідувач кафедри фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент,
Пасічник Юрій Васильович,
Черкаський державний технологічний університет,
завідувач кафедри фінансів;

кандидат економічних наук, доцент
Кульчицький Мирослав Іванович,
Львівський національний університет ім. Івана Франка,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту.

Захист відбудеться 21 грудня 2007 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.03 Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020 м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, ауд. 211.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020 м. Тернопіль, вул. Львівська, 11.

Автореферат розісланий “ ___ ” листопада 2007 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

М. П. Шаварина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Обмеженість фінансових ресурсів держави та органів місцевого самоврядування спричинила орієнтацію бюджетних видатків переважно на вирішення поточних проблем. У таких умовах недостатньо уваги приділяється виділенню бюджетних асигнувань на здійснення інвестиційних проектів. При домінуванні короткострокових цілей бюджетної політики більший пріоритет мають поточні видатки, адже в разі їхнього незабезпечення можна очікувати на негативну реакцію зі сторони суспільства, громадських і політичних організацій. З іншого боку, населення не настільки гостро відчуває потребу в оновленні активів, які належать державі, оскільки несвоєчасне відновлення вартості основних фондів протягом певного часу не спричинятиме значних труднощів для населення. Однак це призводить до накопичення наявних проблем і виникнення кризового стану в майбутньому, подолання якого потребуватиме значно більших фінансових ресурсів. З огляду на це зниження обсягів бюджетних інвестицій до меж, які є меншими від суми зношення основних фондів, науковці розглядають як серйозну загрозу національній безпеці країни.

Попри зростання обсягів капітальних видатків бюджету в останні роки, значна частина проблем у цій сфері залишаються не вирішеними. Таким чином, очевидно є необхідність вжиття заходів для підвищення ефективності інвестиційних видатків. Це потребує проведення ґрунтовних досліджень, які би сприяли вдосконаленню механізмів планування та здійснення бюджетних інвестицій. Застосування науково обґрунтованих підходів до формування бюджетних інвестицій здатне перетворити їх на дієвий інструмент поліпшення суспільного добробуту, стимулювання економічного зростання, покращення загального інвестиційного клімату, вирішення проблем розвитку депресивних територій.

Серед найбільш вагомих наукових досліджень вітчизняних вчених, в яких висвітлено проблеми бюджетного інвестування, варто звернути увагу на праці В. Л. Андрущенко, С. А. Буковинського, В. М. Гейця, Я. А. Жаліло, В. В. Калужного, О. П. Кириленко, В. І. Кравченка, М. І. Кульчицького, І. О. Луїної, Ю. В. Пасічника, С. К. Реверчука, І. В. Розпутенка, В. Г. Федоренка, В. М. Федосова, С. І. Юрія. Однак слід зазначити, що у своїх публікаціях ці вчені, здебільшого, розглядають окремі практичні аспекти бюджетних інвестицій в контексті вирішення інших проблем бюджетної системи або ж досліджують роль бюджетних інвестицій як елементу інвестиційної політики держави.

Серед сучасних російських науковців, які досліджують процес бюджетного інвестування, варто назвати С. А. Анисимова, А. А. Водянова, В. А. Єпіфанова, М. І. Жукова, Л. Л. Ігоніну, В. А. Максимова, В. М. Родіонову, Д. В. Сабліна, А. В. Улюкаєва. Незважаючи на те, що питання теоретичного характеру не залишились поза увагою дослідників, все ж вони мають дещо фрагментарний характер. Детально вивчаючи проблематику бюджетних інвестицій, науковці враховують специфіку бюджетної системи Росії, яка суттєво відрізняється від української. Значну увагу дослідженню теоретичних основ бюджетних інвестицій також приділяли вчені далекого зарубіжжя: Д. Ашауер, Ш. Бланкарт, Е. Добсон,

М. Ллойд, Р. Масгрейв, Р. Халтен, Р. Хеммінг, Л. Шарінгер. Проте наукові праці фінансистів Заходу переважно присвячені вивченню проблем бюджетного інвестування в розвинутих країнах і не враховують особливостей країн з економікою транзитивного типу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідних робіт, що виконувалися колективом кафедри казначейської справи Тернопільського національного економічного університету “Оптимізація теоретичних та практичних аспектів фінансового забезпечення економічного зростання в Україні” (номер державної реєстрації 0103U007682) та “Зміцнення фінансових основ місцевого самоврядування в Україні” (номер державної реєстрації 0106U000530), в межах яких запропоновано комплекс заходів щодо вдосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення оптимізації інвестиційної складової державного і місцевих бюджетів України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень інвестиційної складової бюджету, а також визначення пріоритетних напрямків удосконалення її формування і використання. Відповідно до поставленої мети у дисертації було визначено такі основні завдання:

- проаналізувати наукові підходи до трактування терміна “інвестиції” та з'ясувати особливості його застосування у бюджетній сфері;
- уточнити сутність інвестиційної складової бюджету і бюджетних інвестицій, розкрити їхню роль у соціально-економічному розвитку держави;
- обґрунтувати концептуальні засади формування інвестиційної складової бюджету та проведення оцінювання доцільності бюджетних інвестицій;
- оцінити сучасну практику планування бюджетних інвестицій;
- здійснити аналіз інвестицій державного та місцевих бюджетів України за видами і джерелами їхнього фінансового забезпечення;
- узагальнити практичний досвід реалізації інвестиційної складової державного та місцевих бюджетів України і виявити проблеми, що існують у цій сфері;
- розробити комплекс заходів щодо вдосконалення порядку формування інвестиційної складової бюджету, зокрема визначити наукові підходи до об'єктивного оцінювання бюджетних інвестицій;
- запропонувати напрямки зміцнення фінансових джерел інвестицій місцевих бюджетів з урахуванням необхідності зменшення регіональних диспропорцій.

Об'єкт дослідження – бюджетні інвестиції та механізм їхнього фінансового забезпечення.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин, що виникають у процесі здійснення бюджетних інвестицій та формування необхідних фінансових ресурсів для їхньої реалізації.

Методологічну основу дисертаційної роботи становлять діалектичний метод наукового пізнання та системний підхід до вивчення бюджетних інвестицій і джерел їхнього фінансування.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувалися методи: наукової абстракції, системного оцінювання, наукової дедукції (перший розділ);

позитивний метод дослідження фактів, явищ і реалій існуючої практики, економіко-статистичні методи і прийоми (другий розділ); нормативно-оцінний метод постановки цілей і вироблення рекомендацій щодо їхнього досягнення, економіко-математичні методи (третій розділ).

Теоретичною основою дослідження є фундаментальні положення світової економічної думки, наукові праці сучасних зарубіжних і вітчизняних фінансистів, дослідження провідних учених у сфері бюджету.

Інформаційну основу дослідження становлять Конституція України, Бюджетний кодекс України, законодавчі та нормативні акти з питань фінансів, бюджету; звітні дані й аналітичні матеріали Рахункової палати України, Державного казначейства України, інформаційні матеріали Державного комітету статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів до формування інвестиційної складової державного та місцевих бюджетів і розробці заходів практичного характеру щодо оптимізації бюджетних інвестицій та джерел їхнього фінансування. На захист виносяться головні результати, що містять наукову новизну і відображають квінтесенцію проведеного дослідження, а саме:

вперше:

- визначено функції бюджетних інвестицій у ринковій економіці – створення й відновлення основних фондів для виробництва суспільно важливих товарів і послуг, перерозподілу інвестиційних ресурсів, стабілізації економіки, а також способи їхньої реалізації: першої функції – придбання (виготовлення), капітального ремонту, реконструкції і модернізації основних засобів; другої – надання капітальних трансфертів економічним суб'єктам, здійснення внесків до статутних фондів підприємницьких структур; третьої – придбання інвестиційних товарів, надання капітальних трансфертів, зміна обсягів та структури основних фондів держави. Це дало змогу з'ясувати механізм впливу бюджетних інвестицій на економіку країни;

- обґрунтовано принципи формування ресурсів бюджету для фінансування інвестицій, зокрема: стабільність надходжень; переважне залучення ресурсів від одержувачів вигод у результаті здійснення бюджетних інвестицій; забезпечення соціальної справедливості; мінімізація негативних перерозподільчих ефектів; забезпечення економічної ефективності; своєчасне реагування на зміни суспільних потреб. На їхній основі визначено пріоритети використання кожної групи бюджетних надходжень на реалізацію різних видів інвестицій;

набули подальшого розвитку:

- класифікація бюджетних інвестицій на основі їхньої ролі в соціально-економічному розвитку країни, що передбачає виокремлення інвестицій, які спрямовуються у бюджетний сектор, в інфраструктуру, для забезпечення соціального захисту, в реальний сектор економіки та ін. На відміну від наявних підходів, такий розподіл бюджетних інвестицій дає змогу чітко визначити особливості формування інвестиційної складової бюджету відповідно до сучасної ролі держави в економіці;

– підходи до визначення доцільності бюджетних інвестицій. Запропоновано при оцінюванні враховувати інформацію про забезпеченість мінімальної потреби в основних засобах, необхідних для виробництва гарантованих бюджетних послуг, або показники ефективності інвестицій. Розроблено алгоритм застосування різних способів оцінки бюджетних інвестицій залежно від їхнього цільового спрямування, обсягів та можливостей застосування відомих методів аналізу інвестицій;

– трактування сутності бюджетних інвестицій як сукупності ресурсів бюджету, що спрямовуються на придбання та створення активів довгострокового користування з метою отримання економічного і соціального ефектів у майбутньому. Перевагою цієї дефініції є найбільш повне та чітке охоплення предмета і мети бюджетного інвестування;

удосконалено:

– механізм розподілу інвестиційних субвенцій із державного бюджету між місцевими бюджетами. Запропоновано виокремити такі міжбюджетні трансферти: субвенції для забезпечення органів місцевого самоврядування основними засобами, необхідними для виконання делегованих повноважень, та субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів. Надання першої групи субвенцій має здійснюватися з урахуванням забезпеченості основними фондами. Для справедливого розподілу субвенцій другої групи розроблено формалізовану методику, використання якої дає змогу враховувати різну інвестиційну спроможність місцевих бюджетів та зменшити регіональні диспропорції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливому їхньому використанні органами державної влади й місцевого самоврядування для вдосконалення механізму формування та реалізації інвестиційної складової бюджету.

Результати дисертаційної роботи використані у науково-дослідній роботі на тему “Аналіз особливостей формування бюджету розвитку місцевих бюджетів” відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 729 від 27.11.2003 р. “Про основні напрями та організацію наукових досліджень з питань, пов’язаних із забезпеченням проведення державної фінансової політики та удосконаленням бюджетного процесу в 2005–2007 роках” (довідка № 57000-15/0234 від 25.04.2005 р.). У дисертації досліджено вплив видатків бюджетів розвитку місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток регіонів, запропоновано комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності інвестицій з місцевих бюджетів, розроблено пропозиції щодо вдосконалення системи місцевих запозичень в Україні з урахуванням вітчизняної та зарубіжної практики.

Запропоновані в дисертаційній роботі рекомендації щодо проведення оцінки обґрунтованості капітальних видатків при аналізі бюджетних запитів розпорядників бюджетних коштів із застосуванням прозорих критеріїв та пропозиції щодо вдосконалення порядку фінансування бюджетних інвестицій використано в роботі Міністерства фінансів Автономної Республіки Крим (довідка № 24-131/721 від 11.04.2006 р.).

Пропозиції автора щодо необхідності застосування формалізованої методики розподілу субвенції на соціально-економічний розвиток між регіонами з урахуванням об'єктивних факторів, що передбачає поступове зменшення міжрегіональних диспропорцій, знайшли відображення у звіті про результати науково-дослідної роботи “Реформування податкової системи, удосконалення міжбюджетних відносин та зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування”, яка виконувалась відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 486-р від 15 вересня 2006 р. (довідка № 135-15/144 від 08.02.2007 р.).

Одержані результати дослідження використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні дисциплін “Бюджетний менеджмент”, “Управління державними і місцевими фінансами”, “Місцеві фінанси зарубіжних країн” (довідка № 126-24/1700 від 24.10.2006 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є одноосібним дослідженням. Сформульовані у роботі наукові результати, висновки, рекомендації та пропозиції одержані дисертантом одноосібно. Особистий внесок дисертанта в наукових працях, опублікованих у співавторстві, наведено у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на таких конференціях: I Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті” (м. Тернопіль, 2004 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції “Фінансово-кредитна система України: проблеми та шляхи вирішення” (м. Дніпропетровськ, 2004 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Реформування фінансово-кредитної системи і стимулювання економічного зростання” (Луцьк, 2004 р.), XI Міжнародній науково-практичній конференції “Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання” (м. Луцьк, 2005 р.), Всеукраїнській науково-методичній конференції “Сучасні аспекти фінансового управління економічними процесами” (м. Севастополь, 2005 р.), II і III Міжнародних науково-практичних конференціях “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (м. Тернопіль, 2005 р. і 2006 р.), III і IV Міжнародних науково-практичних конференціях “Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період” (м. Хмельницький, 2005 р. і 2006 р.).

Наукові публікації. За результатами дослідження опубліковано 21 наукову працю з яких 9 опубліковано в співавторстві. Загальний обсяг публікацій – 98,23 д. а., з них особисто здобувачеві належить 28,38 д. а., в тому числі дві монографії (14,71 д. а.), один підручник (6,78 д. а.), 7 статей у наукових фахових виданнях (4,40 д. а.) та 11 праць в інших виданнях (2,49 д. а.).

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 212 найменувань на 20 сторінках і 15 додатків, що займають 54 сторінки. Основний текст дисертаційної роботи викладено на 199 сторінках, що містять 9 таблиць на 8 сторінках та 28 рисунків на 18 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “**Теоретична концептуалізація інвестиційної складової державного та місцевих бюджетів України**” досліджено комплекс питань, пов’язаних з теоретичними аспектами формування інвестиційної складової бюджету в контексті забезпечення потреб суспільства і суб’єктів господарювання в об’єктах інфраструктури та бюджетних послугах, а також сприяння економічному розвитку держави.

На основі узагальнення теоретичних поглядів на сутність інвестицій встановлено, що їх на макроекономічному рівні розуміють як вкладання різноманітних ресурсів у збільшення суспільного капіталу з метою отримання в майбутньому більшої кількості економічних благ. З огляду на специфіку застосування цього терміна в бюджетній сфері, зокрема наявність довгострокового періоду інвестування (понад один рік) та врахування вартості виготовлення або придбання тільки необоротних активів, бюджетні інвестиції визначено як сукупність ресурсів бюджету, що спрямовуються не на споживання, а винятково на придбання і створення активів довгострокового користування (придбання і створення будівель, споруд, передавальних пристроїв, транспортних засобів, обладнання та предметів довгострокового користування, нематеріальних активів, проведення їхнього капітального ремонту, реконструкції, модернізації та реставрації, придбання і капітальне поліпшення землі, а також надання капітальних трансфертів) з метою отримання економічного та соціального ефектів у майбутньому.

Аргументовано, що проблематику бюджетних інвестицій доцільно досліджувати в комплексі з механізмом їхнього фінансового забезпечення. Це цілком можливо зробити в межах інвестиційної складової бюджету, яку слід розуміти як частину видатків бюджету, що спрямовується на інвестиційні цілі, та бюджетні надходження, які забезпечують фінансування вказаних видатків капітального характеру.

Визначено, що сучасна роль бюджетних інвестицій в економічній системі базується на здатності здійснювати три функції: 1) створення й відновлення основних фондів для виробництва суспільно важливих товарів і послуг; 2) перерозподіл інвестиційних ресурсів в економічній системі; 3) стабілізація економіки (рис. 1).

Перелік завдань, які держава може вирішувати за допомогою бюджетних інвестицій, доволі широкий. З метою більш детального з’ясування ролі бюджетних інвестицій у соціально-економічному розвитку країни та дослідження їхніх зв’язків із джерелами фінансування запропоновано виділяти інвестиції, що спрямовуються у бюджетний сектор, у розбудову інфраструктури, для забезпечення соціального захисту населення, в реальний сектор економіки і на інші цілі.

У роботі доведено, що для забезпечення збалансованого в часі управління суспільними фінансами необхідно дотримуватися такого принципу: обсяг бюджетних інвестицій не має бути меншим від суми зниження вартості основних фондів за умови незмінності розміру державного боргу.

З’ясовано переваги та недоліки залучення тих чи інших груп надходжень бюджету: доходів загального фонду, власних надходжень бюджетних установ,

цільових доходів спеціального фонду, джерел фінансування дефіциту бюджету для фінансового забезпечення інвестицій. На основі виявлених характерних особливостей перелічених джерел інвестування і відмінних рис різних видів бюджетних інвестицій обґрунтовано оптимальні напрямки використання бюджетних коштів для інвестиційних потреб.

Рис. 1. Функції та інструменти бюджетних інвестицій.

У дослідженні зазначено, що домінуючий вплив на формування інвестиційної складової бюджету мають політичні інститути, які визначальною мірою впливають на ухвалення рішень у представницьких органах влади. Через це необхідною умовою забезпечення спрямування бюджетних коштів на фінансування тих інвестицій, які найбільше відповідають критеріям соціальної справедливості й економічної ефективності, має бути створення середовища, в якому основним мотивом для ухвалення рішень депутатами були б інтереси виборців, до того ж мінімізувалися би ризики для громадян, інтереси яких представлені депутатською меншістю. Аналітичні розрахунки, які обґрунтовують доцільність або недоцільність певних капітальних видатків у процедурі ухвалення бюджетних рішень, мають допоміжний характер. Незважаючи на це, в умовах прозорості бюджетного процесу наявність докладних висновків про наслідки бюджетних інвестицій, зроблених на основі об'єктивних розрахунків, відіграє важливу роль при визначенні пріоритетності різних капіталовкладень.

Обґрунтовано необхідність розмежувати підходи до визначення доцільності бюджетних інвестицій на оцінку забезпеченості та оцінку ефективності. На основі оцінки забезпеченості варто робити висновок про суму необхідних інвестицій для забезпечення мінімальної потреби в основних засобах, призначених для виробництва гарантованих бюджетних послуг. Оцінка ефективності має базуватися на даних аналізу “вигоди-витрати”, “витрати-результативність” і “витрати-корисність”, бальній оцінці на основі системи критеріїв, експертних оцінках, конкурсах та інших методиках.

У другому розділі **“Прагматизм бюджетних інвестицій та джерел їхнього фінансового забезпечення в Україні”** розкрито практичні аспекти формування і здійснення капітальних видатків державного та місцевих бюджетів України, окреслено найгостріші проблеми і недоліки, характерні для сучасної практики планування бюджетних інвестицій, проаналізовано динаміку, структуру та регіональне розміщення капітальних видатків бюджету і джерел їхнього фінансового забезпечення.

Доведено, що пріоритети бюджетних інвестицій, визначені в чинних нормативно-правових актах, не відповідають сучасній ролі держави в економіці. Це призводить до її надмірного втручання у ті галузі національної економіки, в яких успішно функціонують економічні суб'єкти приватної та колективної власності. Водночас недостатня увага приділяється бюджетному інвестуванню тих секторів економіки, функціонування яких пов'язане з виконанням законодавчо закріплених обов'язків держави.

Зроблено висновок, що порядок планування капітальних видатків бюджету недостатньою мірою регламентовано нормативно-правовими актами. У дисертації з'ясовано, що у процесі планування бюджетних інвестицій можна виокремити низку процедур: планування капітальних вкладень; планування на основі заявленої потреби в капітальних видатках бюджетних установ; планування бюджетних інвестицій у межах розробки та реалізації державних (регіональних) програм; визначення складу і структури інвестиційних трансфертів. Встановлено відсутність єдиного алгоритму проведення оцінки бюджетних інвестицій. Крім цього, застосування конкурсного відбору інвестицій передбачено тільки для нових проектів капітальних вкладень. Через це, значний вплив на формування інвестиційної складової бюджету мають суб'єктивні чинники. Суттєвим недоліком процесу планування бюджетних інвестицій є недостатня участь у ньому громадських інститутів.

Проведений аналіз інвестиційної складової державного бюджету дав змогу встановити, що останнім часом динаміка обсягів та структури бюджетних інвестицій характеризувалась значною нестабільністю (табл. 1). Це свідчить про швидку переорієнтацію пріоритетів політичних інститутів, які ухвалюють такі рішення.

За підсумками дослідження фінансового забезпечення капітальних видатків державного бюджету виявлено недоліки у визначенні джерел фінансових ресурсів для різних видів бюджетних інвестицій. Залучення власних надходжень бюджетних установ до фінансування їхніх капітальних видатків обґрунтовується не стільки економічною доцільністю надання певних послуг на платній основі, скільки обмеженістю асигнувань загального фонду бюджету, які виділяються на інвестиційні потреби згаданих закладів. Закріплення інших доходів спеціального фонду бюджету за певними напрямками бюджетних інвестицій зумовлено не стільки бажанням зменшити масштаби перерозподілу суспільного багатства та зміцнити фіскальну дисципліну платників обов'язкових платежів до бюджету, скільки прагненням уникнути додаткового впливу органу, який здійснює оперативне управління бюджетними видатками.

Таблиця 1

**Обсяги і джерела фінансового забезпечення інвестицій
Державного бюджету України за їхніми видами у 2004–2006 рр.***

(млн. грн.)

Функціональне призначення інвестицій	Рік	Всього	З них:		
			загальний фонд	спеціальний фонд, в т. ч.	
				власні надходження	інші доходи
Бюджетний сектор	2004	3 835,8	2 570,8	1 184,8	80,2
	2005	3 163,8	2 034,7	1 109,2	19,9
	2006	3 582,4	2 205,7	1 197,6	179,1
Інфраструктура	2004	4 949,7	134,7	2 530,4	2 284,6
	2005	2 760,5	96,3	2,5	2 661,7
	2006	4 060,4	239,4	1 784,1	2 036,9
Соціальний захист та соціальне забезпечення	2004	765,1	639,2	25,8	100,1
	2005	938,4	620,8	202,2	115,4
	2006	1 099,4	601,7	327,2	170,5
Реальний сектор економіки	2004	2 739,5	1 688,7	98,6	952,2
	2005	3 147,5	1 671,7	116,5	1 359,3
	2006	2 703,1	528,1	128,8	2 046,3
Охорона навколишнього природного середовища	2004	332,5	242,3	12,0	78,2
	2005	187,9	106,2	11,5	70,2
	2006	392,1	104,7	43,0	244,4
Разом	2004	12 622,6	5 275,7	3 851,6	3 495,3
	2005	10 198,0	4 529,7	1 442,0	4 226,4
	2006	11 837,4	3 679,6	3 480,6	4 677,2

* Складено на основі даних Державного казначейства України.

У результаті оцінювання інвестиційної складової місцевих бюджетів виявлено недостатність обсягів капітальних видатків, що підтверджується тенденцією до зростання ступеня зношення основних засобів установ комунальної власності у сфері освіти, охорони здоров'я, державного управління. Однак навіть в умовах неспроможності органів місцевого самоврядування забезпечити достатній рівень укомплектування вказаних закладів основними засобами, необхідними для реалізації визначених законодавством повноважень, значна частина коштів місцевих бюджетів спрямовується на інвестиції в реальний сектор економіки. Це підтверджує нераціональність структури бюджетних інвестицій на місцевому рівні.

Зроблений аналіз реалізації інвестицій з різних видів місцевих бюджетів свідчить про наявність значних диспропорцій між обсягами капіталовкладень, які фінансуються за рахунок бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів і бюджетів міст Києва та Севастополя, міських бюджетів міст республіканського (АР Крим) і обласного значення та інших видів місцевих бюджетів (табл. 2). Наслідком цього є неоднакове забезпечення жителів різних видів адміністративно-територіальних одиниць основними фондами, призначеними для виробництва суспільно важливих товарів і послуг, при цьому в значно гірших умовах перебуває населення сіл, селищ та міст районного значення. Значна концентрація інвестиційних ресурсів у бюджеті Автономної Республіки Крим і обласних бюджетах не сприяє реалізації усіх переваг децентралізації суспільних фінансів.

Таблиця 2
Обсяги різних видів інвестицій місцевих бюджетів України в 2004–2006 рр.*
 (млн. грн.)

Функціональне призначення інвестицій	Рік	Всього	У тому числі за видами місцевих бюджетів					
			бюджет АР Крим, обласні, міські (Києва та Севастополя) бюджети	міст республіканського (АР Крим) і обласного значення	районні	міст районного значення	селищні	сільські
Бюджетний сектор	2004	2 232,1	1 084,0	618,8	364,4	15,5	28,6	120,8
	2005	2 709,2	1 401,8	770,0	376,1	19,9	30,2	111,1
	2006	4 514,1	2 433,6	1 134,8	730,6	26,0	43,9	145,3
Інфраструктура	2004	1 746,7	609,6	900,9	49,4	60,1	70,5	56,1
	2005	1 852,9	880,6	731,7	30,5	55,3	46,2	108,7
	2006	2 812,4	1 151,1	1 257,0	89,1	115,3	88,0	112,0
Соціальний захист	2004	333,5	225,5	86,9	17,9	1,7	1,1	0,4
	2005	320,2	196,1	95,4	21,2	3,9	2,5	1,2
	2006	355,9	211,6	97,8	39,2	4,1	2,0	1,2
Реальний сектор економіки	2004	3 071,2	1 387,0	1 180,0	225,6	55,3	68,6	154,7
	2005	3 140,9	1 379,8	1 280,0	148,6	64,9	97,5	170,0
	2006	4 354,7	1 816,5	1 710,5	287,4	100,6	152,2	287,4
Охорона природного середовища	2004	192,9	152,5	31,9	0,5	5,7	2,1	0,2
	2005	193,8	94,9	75,5	8,0	5,3	2,9	7,2
	2006	248,1	131,2	88,8	4,4	6,7	4,1	12,9
Разом	2004	7 576,4	3 458,7	2 818,5	657,8	138,3	171,0	332,2
	2005	8 216,9	3 953,3	2 952,6	584,3	149,4	179,2	398,2
	2006	12 285,2	5 743,9	4 289,0	1 150,7	252,7	290,2	558,7

* Складено на основі даних Державного казначейства України.

Обсяги інвестицій місцевих бюджетів вкрай нерівномірно розподілено за регіонами України. Причина цього полягає в значній диференціації щодо спроможності органів місцевого самоврядування наповнювати бюджети розвитку місцевих бюджетів. До того ж слід зазначити, що система міжбюджетних відносин, у тому числі надання інвестиційних субвенцій, не сприяє зменшенню міжрегіональних диспропорцій щодо здійснення капітальних видатків.

У третьому розділі “Перспективи оптимізації інвестиційної складової бюджету” запропоновано концептуальні підходи до вдосконалення формування та реалізації бюджетних інвестицій, а також шляхи покращення фінансового забезпечення капітальних видатків державного і місцевих бюджетів у нашій державі.

У дисертації визначено пріоритетні напрямки бюджетних інвестицій в Україні, що ґрунтуються на розумінні сучасної ролі держави в її соціально-економічному розвитку: 1) формування основних засобів для надання послуг, передбачених Конституцією та законами України; 2) створення належної інфраструктури економічного та соціального призначення; 3) соціальний захист населення шляхом забезпечення громадян товарами довгострокового користування та житлом; 4) забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки і вирішення наявних у ній найгостріших проблем; 5) досягнення інших суспільно важливих цілей, якщо це неможливо зробити без залучення коштів бюджету.

У розділі зазначено, що планування інвестиційної складової бюджету має відбуватися на основі чітких та прозорих правил. Аналіз пропозицій на виділення бюджетних асигнувань капітального характеру доцільно проводити із застосуванням обґрунтованого у дисертації алгоритму, застосування якого дає змогу вибрати найбільш адекватну методику оцінки забезпеченості або ефективності інвестиційних проектів. Передумовою об'єктивного дослідження пропозицій щодо бюджетних інвестицій має стати проведення суцільної інвентаризації наявних основних засобів, які перебувають у державній чи комунальній власності.

В умовах відсутності практичного досвіду застосування відомих формалізованих методик оцінювання ефективності бюджетних інвестицій при невисокій вартості інвестиційних проектів запропоновано здійснювати їхній відбір на основі бальної оцінки, яка базується на системі виважених критеріїв. Така оцінка має забезпечити пріоритетність бюджетного фінансування тих інвестиційних проектів, які характеризуються найвищими показниками соціально-економічної корисності.

Вирішення проблеми хронічної недостатності бюджетних інвестицій на місцевому рівні неможливе без істотного покращення фінансової самодостатності місцевих бюджетів. Одним із можливих способів розширення фінансової бази органів місцевого самоврядування для здійснення бюджетних інвестицій є активізація місцевих запозичень. Зважаючи на важливість цього джерела забезпечення інвестиційних потреб територіальних громад, активну роль у становленні ринку місцевих запозичень слід відвести державі. Перспективним напрямком розвитку комунального кредиту повинно стати запровадження інститутів співфінансування, що розширить доступ органів місцевого самоврядування до позичкових ресурсів.

З метою вдосконалення порядку надання цільових трансфертів інвестиційного характеру запропоновано їх розмежувати на дві групи: субвенції для забезпечення мінімальної потреби в основних засобах, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання делегованих державою повноважень, та субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів. Формування першої групи інвестиційних субвенцій варто здійснювати на базі показників мінімальної забезпеченості основними засобами. При плануванні субвенцій другої групи доцільно враховувати нерівномірну інвестиційну спроможність місцевих бюджетів і необхідність зменшення міжрегіональних диспропорцій. Це можна здійснити за допомогою формалізованих методів розподілу вказаної групи міжбюджетних трансфертів.

На основі проведеного кореляційного аналізу встановлено, що інвестиційна спроможність місцевих бюджетів залежить від таких чинників: валової доданої вартості адміністративно-територіальних одиниць у розрахунку на одну особу наявного населення; частки дотації вирівнювання в доходах місцевих бюджетів; доходів місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів у розрахунку на одну особу наявного населення; загальних обсягів інвестицій в основний капітал у розрахунку на одну особу наявного населення. При визначенні інтегрального показника інвестиційної спроможності органів місцевого самоврядування враховувалися перелічені вище чинники, від яких залежить середньодушовий обсяг капітальних видатків місцевих бюджетів. Вагомість впливу окремих чинників

було визначено на однаковому рівні з метою уникнення суб'єктивності експертних оцінок при встановленні вагових коефіцієнтів.

Визначені таким чином інтегральні показники інвестиційної спроможності органів місцевого самоврядування слід використовувати при розподілі загального обсягу субвенції на соціально-економічний розвиток між місцевими бюджетами різних регіонів України. При цьому з метою зменшення регіональних диспропорцій такий розподіл необхідно здійснювати так, щоб розміри інвестиційних субвенцій були обернено пропорційні до величини інтегрального показника.

З метою доведення доцільності використання формалізованого підходу до розподілу субвенцій на соціально-економічний розвиток регіонів проведено порівняння їхніх розмірів, запланованих у Державному бюджеті України на 2006 р. та обчислених на основі інтегрального показника інвестиційної спроможності органів місцевого самоврядування (рис. 2).

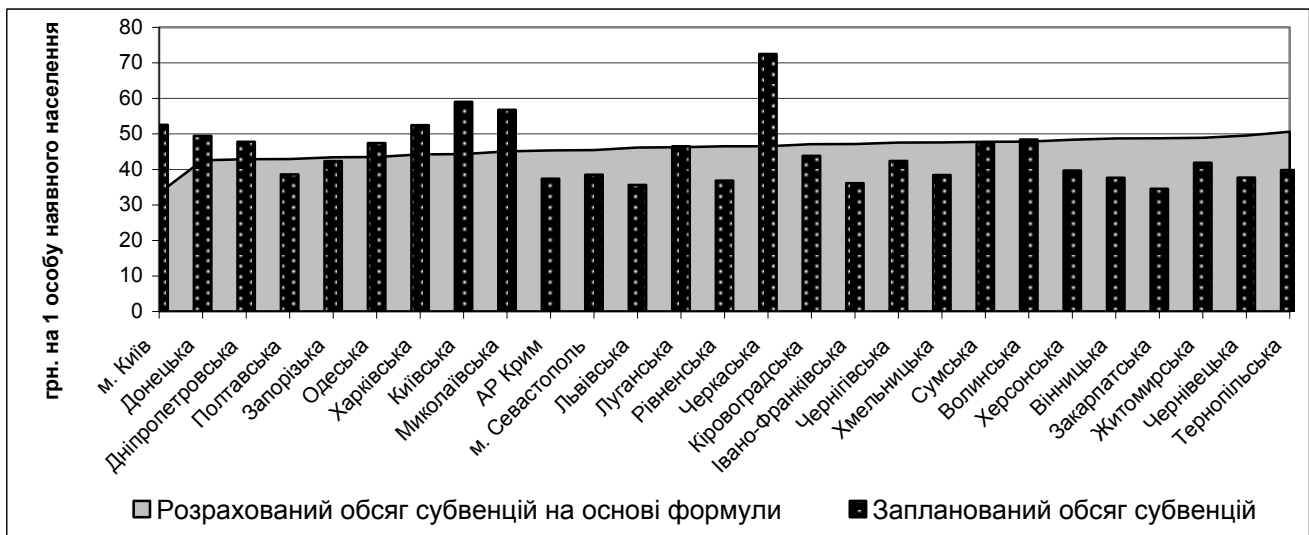

Рис. 2. Субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів, передбачені у Державному бюджеті України на 2006 р. * та розраховані на основі формалізованої методики.

* Розраховано на основі Закону України "Про Державний бюджет України на 2006 рік".

Як видно з рис. 2, використання запропонованої формули розподілу субвенцій на соціально-економічний розвиток регіонів дає змогу зменшити вплив суб'єктивних чинників, що виявляється у нерівномірному розподілі міжбюджетних трансфертів інвестиційного характеру. У дисертаційній роботі висловлено переконання, що розподіл вказаних трансфертів на основі формалізованої методики суттєво підвищить прозорість бюджетного процесу загалом, сприятиме наближенню перерозподільчих процесів до критеріїв справедливості й об'єктивності, поступовому зменшенню регіональних диспропорцій та мінімізації впливу політичних чинників і лобістських груп на виділення інвестиційних субвенцій. Крім цього, застосування формульного підходу до розподілу субвенцій на соціально-економічний розвиток регіонів сприятиме поширенню середньострокового бюджетного планування на місцевому рівні, що є необхідною умовою для якісної реалізації інвестиційних проектів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичні узагальнення та отримано нове вирішення наукової проблеми обґрунтування концептуальних підходів до формування і використання інвестиційної складової бюджету в Україні на сучасному етапі державотворення. Це стало основою для розробки рекомендацій прикладного характеру щодо оптимізації інвестиційної складової державного і місцевих бюджетів, зокрема:

1. У процесі виконання дисертаційної роботи було встановлено недостатність комплексних теоретичних досліджень проблем інвестиційної складової бюджету в країнах з економікою транзитивного типу. Наявний категоріальний апарат не сприяв всебічному дослідженню бюджетних інвестицій та джерел їхнього фінансування з урахуванням положень сучасної фінансової науки. Формулювання теоретичних засад формування інвестиційної складової державного і місцевих бюджетів сприяло виробленню науково обґрунтованих пропозицій щодо посилення дієвості бюджетних інвестицій у забезпеченні соціального та економічного розвитку держави.

2. Розкрито механізм впливу інвестиційної складової бюджету на економіку країни. З'ясовано, що в результаті спрямування бюджетних ресурсів на придбання або виготовлення основних засобів відбувається їхнє відновлення або розширення, що водночас активізує один із чинників суспільного виробництва. Використання бюджетних коштів для надання капітальних трансфертів населенню чи суб'єктам господарювання або для здійснення внесків у статутні фонди підприємств призводить до перерозподілу інвестиційних ресурсів. Динаміка обсягів і структури закупівель інвестиційних товарів, основних фондів держави та капітальних трансфертів, зумовлена зміною бюджетних інвестицій, впливає на стабільність економічної системи.

3. Обґрунтовано доцільність розмежування бюджетних інвестицій на окремі види, відповідно до їхнього цільового призначення. Окреслено роль кожного з видів бюджетних інвестицій для соціально-економічного розвитку держави і досліджено особливості застосування різних способів спрямування бюджетних ресурсів на інвестиційні цілі. Застосування розробленої класифікації для аналізу інвестиційної складової державного та місцевих бюджетів України дало змогу встановити ряд суттєвих недоліків. Зокрема, головними з них є: висока нестабільність структури капітальних видатків; спрямування значних обсягів інвестицій у реальний сектор економіки при недостатніх інвестиціях у бюджетний сектор, інфраструктуру та для забезпечення соціального захисту населення; обмеженість способів спрямування бюджетних коштів для фінансування інвестицій.

4. На основі розроблених у дисертації принципів формування ресурсів бюджету для фінансування інвестицій обґрунтовано напрямки пріоритетного спрямування різних груп надходжень бюджету на фінансування кожного виду бюджетних інвестицій. Так, склалися передумови для того, щоб ресурси загального фонду бюджету передусім спрямовувати на фінансування інвестицій у бюджетний сектор,

для забезпечення соціального захисту і в інфраструктуру. Власні надходження бюджетних установ доцільно залучати для фінансування капітальних видатків тільки в тому разі, коли діяльність установ, пов'язана з мобілізацією таких ресурсів, не призведе до негативних наслідків. Кошти, отримані від запозичень, краще використовувати для здійснення інвестицій у реальний сектор економіки та інфраструктуру. Надходження від приватизації доцільно використовувати, перш за все, для розвитку інфраструктури. Керуючись принципами при проведенні аналізу інвестиційної складової державного і місцевих бюджетів, зроблено висновки про наявність істотних проблем при визначенні джерел фінансування бюджетних інвестицій.

5. Аргументовано, що запорукою ухвалення представницькими органами влади виважених рішень щодо виділення бюджетних коштів на інвестиційні цілі є забезпечення публічності та прозорості, чітке дотримання встановленої процедури, яка передбачає, зокрема, оприлюднення достовірного висновку з оцінкою інвестицій. На основі сформульованих у дисертації принципів побудови раціональної системи оцінки бюджетних інвестицій досліджено позитивні й негативні наслідки застосування різних способів встановлення доцільності капітальних видатків. Окреслено умови використання того чи іншого способу оцінки бюджетних інвестицій залежно від специфіки інвестиційних проектів та можливостей застосування відомих методик. Запропоновано визначати доцільність на основі встановлення потреби в капітальних видатках у разі, коли вони призначені для приведення основних засобів у відповідність із чинними нормами безпеки або показниками забезпеченості мінімальної потреби в необоротних активах, необхідних для виробництва гарантованих послуг. Інакше залежно від вартості проекту та можливостей застосування методик доцільно використовувати оцінку ефективності за допомогою формалізованих способів, застосування бальної оцінки на основі системи критеріїв або проведення інших видів оцінювання.

6. Аналіз процесу планування бюджетних капітальних видатків дав змогу виокремити процедури, в межах яких відбуваються підготовка й ухвалення рішень щодо виділення бюджетних коштів на інвестиційні цілі, та виявити характерні для них проблеми. Так, найбільшим недоліком порядку планування бюджетних капіталовкладень є недосконалість механізму проведення їхнього конкурсного відбору, що істотно звужує сферу його застосування. Проблеми планування капітальних видатків бюджетних установ на основі заявленої в них потреби полягають у відсутності чіткої регламентації процесу визначення і врахування такої потреби, що призводить до непрозорості цього процесу. Недосконалість практики планування інвестицій бюджету на основі ухвалених державних або регіональних програм полягає в тому, що процедура їхніх розробки та ухвалення не передбачає належного аналітичного обґрунтування, до того ж вона зумовлена неспроможністю уряду повноцінно реалізувати всі ухвалені програми через їхню велику кількість. Порядок планування бюджетних інвестицій, що фінансуються за рахунок субвенцій місцевим бюджетам, неправомірно звужує повноваження органів місцевого самоврядування у цій сфері. Спільними найбільш суттєвими недоліками практики плану-

вання капітальних видатків бюджету є: невідповідність встановлених пріоритетів бюджетного інвестування сучасній ролі держави в економіці; відсутність єдиного підходу до застосування методик оцінки бюджетних інвестицій; можливість ухвалення представницьким органом влади рішення про виділення коштів на інвестиційні цілі без наявності аргументованого висновку компетентного органу; короткий період бюджетного планування.

7. Проведена оцінка реалізації інвестиційної складової державного бюджету дала змогу зробити висновок про недосконалість її фінансового забезпечення. Так, обмеженість ресурсів загального фонду, що спрямовуються на інвестиції у бюджетний сектор, спонукає розпорядників коштів до активного залучення на вказану мету власних надходжень бюджетних установ. Водночас встановлено відсутність прямої залежності між розміром вказаних надходжень та ефективністю діяльності бюджетних закладів, а також сумою ресурсів загального фонду бюджету, що спрямовуються на капітальні видатки. Це призводить до значної диференціації ступеня забезпеченості інвестиційних потреб бюджетних установ, що виконують різні загальнодержавні функції або підпорядковані певним головним розпорядникам бюджетних коштів. Вказано на негативну тенденцію до зростання обсягів інвестицій бюджету, які фінансуються за рахунок надходжень від спеціально встановлених видів доходів. Переважно це зумовлено суттєвими недоліками практики фінансування інвестицій за рахунок коштів загального фонду бюджету, основними з яких є значна неритмічність виділення ресурсів і висока залежність від органу, що здійснює оперативне управління видатками бюджету. З метою подолання названих недоліків запропоновано вдосконалити порядок здійснення видатків загального фонду бюджету, а саме: забезпечити реалізацію прав розпорядників бюджетних коштів на самостійне визначення періоду реєстрації зобов'язань у межах показників річного та помісячного розпису асигнувань та строків їхньої оплати.

8. На підставі проведеного дослідження практики здійснення капітальних видатків місцевих бюджетів зроблено висновок про наявність значних міжрегіональних диспропорцій в обсягах усіх видів інвестицій у розрахунку на одну особу наявного населення регіонів, що призводить до неоднакової доступності бюджетних послуг. Одним з основних інструментів подолання значної диференціації в середньодушових обсягах бюджетних інвестицій є міжбюджетні трансферти. Встановлено відсутність чітких прозорих правил надання інвестиційних субвенцій місцевим бюджетам, що зумовлює негативні тенденції у цій сфері. Запропоновано застосовувати різні методичні підходи до розподілу інвестиційних субвенцій, призначених для забезпечення органів місцевого самоврядування основними засобами, необхідними для виконання делегованих державною владою повноважень, і субвенцій на соціально-економічний розвиток регіонів. Для розподілу інвестиційних трансфертів другого типу розроблено формалізовану методику розподілу субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів на основі інтегрального показника інвестиційної спроможності місцевих бюджетів, що сприятиме поступовому зменшенню міжрегіональних диспропорцій.

9. Встановлено недостатність обсягів інвестицій місцевих бюджетів, свідченням чого є постійне зростання ступеня зношення основних засобів бюджетного сектору та інфраструктури, що утримується за рахунок відповідних бюджетів. Аргументовано необхідність активізації місцевих запозичень для фінансування інвестиційних видатків. На основі критичного аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду розроблено пропозиції щодо оптимізації системи місцевих запозичень в Україні, зокрема поліпшення нормативно-правової регламентації у напрямі розширення повноважень органів місцевого самоврядування у цій сфері, оптимізації чинної системи обмежень обсягу місцевих позик, розвитку інфраструктури ринку місцевих запозичень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У монографіях і підручниках

1. Регулювання міжбюджетних відносин: Україна і європейський досвід: Моногр. / За заг. ред. В. Г. Бодрова. – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – 296 с. (16,65 д. а., дисертанту належить 0,51 д. а., у підрозділі 3.3 “Зростання ролі інвестиційних субвенцій з центрального бюджету у формуванні бюджетів розвитку місцевих бюджетів”, проаналізовано практику надання інвестиційних трансфертів).

2. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. Теорія і практика бюджетних інвестицій: Моногр. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 288 с. (16,7 д. а., дисертанту належить 14,2 д. а., досліджено основні теоретичні та практичні аспекти бюджетних інвестицій).

3. Місцеві фінанси: Підр. / За ред. О. П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с. (55,3 д. а., дисертанту належить 6,8 д. а., підрозділи: 5.1. Теоретичні основи формування видаткової частини місцевих бюджетів; 5.5. Виконання місцевих бюджетів за видатками; 7.6. Фінансовий контроль на місцевому рівні; 10.7. Місцеві позики за кордоном).

У наукових фахових виданнях

4. Малиняк Б. С. Інвестиційні видатки місцевих бюджетів: теоретична концептуалізація та оцінка практики їх здійснення // Наукові праці НДФІ. – 2006. – № 1. – С. 76–85 (0,62 д. а.).

5. Малиняк Б. С. Бюджетні інвестиції як інструмент прискорення реформування реального сектора економіки України // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 8. – С. 82–90 (0,67 д. а.).

6. Малиняк Б. С. Сутнісно-теоретичні підвалини інвестиційної складової бюджету // Світ фінансів. – 2006. – № 2. – С. 76–87 (0,88 д. а.).

7. Малиняк Б. С. Актуальні проблеми планування бюджетних інвестицій в Україні // Світ фінансів. – 2006. – № 4. – С. 25–37 (0,97 д. а.).

8. Кириленко О., Лучка А., Малиняк Б. Історичний досвід, стан і перспективи розвитку місцевих запозичень в Україні // Журнал європейської економіки. – 2005. – № 1. – С. 82–104 (1,40 д. а., дисертанту належить 0,46 д. а., проаналізовано вітчизняну та зарубіжну практику здійснення запозичень для інвестиційних потреб; визначено напрямки вдосконалення системи місцевих запозичень в Україні).

9. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. Вдосконалення методів фінансування видатків бюджету в умовах функціонування казначейської системи // Вісник Тер-

нопільського державного економічного університету. – 2006. – № 1. – С. 7–16 (0,62 д.а., дисертанту належить 0,31 д. а., проаналізовано методи фінансування видатків бюджету та запропоновано напрямки їхньої оптимізації).

10. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. Удосконалення розподілу інвестиційних субвенцій місцевим бюджетам у контексті зарубіжного досвіду // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – № 2. – С. 21–36 (0,98 д.а., дисертанту належить 0,49 д.а., запропоновано напрямки удосконалення розподілу інвестиційних субвенцій місцевим бюджетам).

В інших виданнях

11. Малиняк Б. С. Вдосконалення контрольної функції органів Державного казначейства України / Збірник наукових праць I Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті”. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – С. 335–343 (0,52 д. а.).

12. Малиняк Б. С. Проблемні аспекти казначейського обслуговування місцевих бюджетів / Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції “Фінансово-кредитна система України: проблеми та шляхи вирішення”. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 141–142 (0,11 д. а.).

13. Малиняк Б. С. Досвід місцевих запозичень у країнах Європейського Союзу / Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації”. Ч. 2. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – С. 126–127 (0,14 д. а.).

14. Малиняк Б. С. Основні напрямки оптимізації інвестиційної складової Державного бюджету України / Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період: Наук. праці III Міжнар. наук.-практ. конф. 12 травня 2005 р. у Хмельн. економ. ун-ті. У 2-х ч. Ч. 1. – Чернівці: Букрек, 2005. – С. 233–236 (0,15 д. а.).

15. Малиняк Б. С. Інвестиційні видатки місцевих бюджетів як фактор соціально-економічного розвитку регіону / Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Тези доп. (3–5 червня 2005 р.) / Відп. ред. Р. А. Слав’юк. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – С. 626–627 (0,19 д. а.).

16. Малиняк Б. С. Теоретичні аспекти бюджетних інвестицій / Современные аспекты финансового управления экономическими процессами: Материалы всеукр. науч.-метод. конф., г. Севастополь, 6–9 сентября 2005 г. – Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2005. – С. 15–18 (0,21 д. а.).

17. Малиняк Б. С. Зміцнення інвестиційної складової бюджетів України в контексті передового досвіду країн Співдружності незалежних держав / Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI: національна ідентичність та тенденції глобалізації”. Ч. 2. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – С. 188–191 (0,19 д. а.).

18. Малиняк Б. С. Перспективи запровадження формалізованих методик оцінки доцільності бюджетних інвестицій в Україні / Стан і проблеми трансформації

фінансів та економіки регіонів у перехідній економіці: Зб. наук. праць IV Міжнар. наук.-практ. конф. 19–20 жовтня 2006 р. у Хмельн. економ. ун-ті. – Хмельницький: ХЕУ, 2006. – С. 33–38 (0,28 д. а.).

19. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. Проблемні аспекти міжбюджетних відносин в Україні / Реформування фінансово-кредитної системи і стимулювання економічного зростання: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Тези доп. (4–5 червня 2004 р.) / Відп. ред. Р. А. Слав'юк. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – С. 20–22 (0,2 д. а., дисертанту належить 0,1 д. а., досліджено проблемні аспекти системи міжбюджетних відносин в Україні).

20. Кириленко О. П., Лучка А. В., Малиняк Б. С. Історичний досвід місцевих запозичень в Україні та Росії до 1917 р. / Муніципальні запозичення в Україні: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. “Проблеми фінансування розвитку великих міст за рахунок муніципальних запозичень та шляхи їх розв’язання”, Київ, 29 вересня 2004 р. / За заг. ред. В. І. Кравченка, В. М. Падалки, Д. М. Гриджука. – К.: Міжнародний інститут фінансів, 2005. – С. 126–132 (0,5 д. а., дисертанту належить 0,17 д. а., досліджено історичний досвід залучення місцевих запозичень для інвестиційних цілей).

21. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. Теоретичні основи формування видаткової частини місцевих бюджетів // Наука й економіка. – 2006. – № 1. – С. 6–16 (0,95 д. а., дисертанту належить 0,43 д. а., досліджено основні фактори, що впливають на формування видаткової частини місцевих бюджетів, функції видатків місцевих бюджетів, різні способи надання послуг за рахунок бюджетних коштів).

АНОТАЦІЯ

Малиняк Б. С. Інвестиційна складова державного та місцевих бюджетів України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2007.

Проведено комплексне дослідження теоретичних та практичних аспектів інвестиційної складової бюджету в контексті оптимізації бюджетних інвестицій відповідно до сучасної ролі держави. Розкрито економічну сутність інвестиційної складової бюджету, функції бюджетних інвестицій та способи їхньої реалізації, розроблено їхню класифікацію відповідно до цільового призначення.

Проведено багатоаспектну оцінку й аналіз прагматики формування та здійснення інвестицій з державного і місцевих бюджетів України, виявлено основні проблеми у цій сфері.

Визначено концептуальні підходи до вдосконалення планування інвестицій державного та місцевих бюджетів. Обґрунтовано пропозиції щодо покращення фінансового забезпечення бюджетних інвестицій. Розроблено формалізовану методику розподілу субвенцій з державного бюджету на соціально-економічний розвиток регіонів.

Ключові слова: інвестиційна складова бюджету, бюджетні інвестиції, капітальні видатки бюджету, джерела фінансування бюджетних інвестицій, місцеві запозичення, інвестиційні субвенції.

АННОТАЦИЯ

Малыняк Б. С. Инвестиционная составляющая государственного и местных бюджетов Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, 2007.

В диссертационной работе проведено комплексное исследование теоретических основ инвестиционной составляющей бюджета, практики ее формирования и реализации в Украине в контексте оптимизации бюджетных инвестиций в соответствии с современной ролью государства. Раскрыта экономическая сущность и природа бюджетных инвестиций, обоснована необходимость изучения проблем бюджетных инвестиций в комплексе с исследованием источников их финансирования в рамках инвестиционной составляющей бюджета.

В исследовании определены следующие функции бюджетных инвестиций в рыночной экономике: создание и воспроизведение основных фондов для производства общественно необходимых товаров и услуг, перераспределение инвестиционных ресурсов и стабилизация экономики. Раскрыты способы их реализации в зависимости от целевого направления бюджетных средств. Предложена классификация бюджетных инвестиций на основании их целевой направленности, предусматривающая разграничение инвестиций в бюджетный сектор, в инфраструктуру, для обеспечения социальной защиты, в реальный сектор экономики и др. Указаны принципы формирования ресурсов бюджета для финансирования инвестиций. На их основе определены приоритеты использования каждой группы бюджетных поступлений: доходов общего фонда бюджета, собственных поступлений бюджетных учреждений, целевых доходов специального фонда, источников покрытия дефицита бюджета – для финансирования разных видов инвестиций.

Значительное внимание в работе уделено критическому анализу отечественного опыта планирования капитальных расходов бюджета. Указаны недостатки правового регулирования процесса планирования бюджетных инвестиций, вследствие чего практически не используется конкурсный отбор инвестиционных проектов на основании объективных критериев. Предложено использовать разработанный алгоритм применения различных методик определения целесообразности бюджетных инвестиций в зависимости от их целевого назначения, объемов и возможностей применения общеизвестных методик оценки.

Проведены многоаспектная оценка и анализ инвестиций государственного и местных бюджетов, установлены существующие недостатки их финансового обеспечения, выявлена высокая нестабильность объемов и структуры инвестиций государственного бюджета. Отмечено, что привлечение собственных поступлений бюджетных учреждений к финансированию их капитальных расходов обосновывается не столько экономической целесообразностью предоставления определенных услуг на платной основе, сколько ограниченностью ассигнований общего фонда бюджета. Жесткое закрепление других доходов специального фонда бюджета за определенными направлениями бюджетных инвестиций часто вызвано

стремлением избежать дополнительного влияния органа, осуществляющего оперативное управление бюджетными расходами. В результате оценки инвестиционной составляющей местных бюджетов установлена недостаточность объемов капитальных расходов. Сегодня одним из возможных способов расширения финансовой базы органов местного самоуправления для осуществления бюджетных инвестиций является активизация местных заимствований.

В диссертации сделан вывод о значительной неравномерности среднедушевых объемов всех видов инвестиций в региональном разрезе, вследствие различной способности органов местного самоуправления формировать бюджет развития. Доказано, что существующая система межбюджетных трансфертов не способствует уменьшению диспропорций в объемах капитальных расходов местных бюджетов. Предложено разграничивать инвестиционные субвенции с государственного бюджета на две следующие группы: субвенции для обеспечения потребности органов местного самоуправления в основных средствах, необходимых для исполнения делегированных полномочий, и субвенции на социально-экономическое развитие регионов. Разработано формализованную методику распределения субвенций на социально-экономическое развитие регионов, учитывающую инвестиционную способность местных бюджетов и необходимость уменьшения региональных диспропорций.

Ключевые слова: инвестиционная составляющая бюджета, бюджетные инвестиции, капитальные расходы бюджета, источники финансирования бюджетных инвестиций, местные заимствования, инвестиционные субвенции.

ANNOTATION

Malyniak B. S. Investment basis of state and local budgets of Ukraine. – Manuscript

Dissertation on obtaining scientific level of Candidate of Economic Sciences in speciality 08.00.08 – Money, finances and credit. – Ternopil National Economic University, Ternopil, 2007.

Complex researches of theoretical and practical aspects of investment basis in the context of budget investments' optimization according to modern role of a state have been done. Economic essence of investment basis of budget, functions of budget investments and ways of their realization have been revealed, their classifications according to basic purpose have been worked out.

Multiaspect evaluation and analysis of formation's pragmatics and carrying out investments from state and local budgets in Ukraine have been done. Basic problems in this sphere have been discovered.

Conceptual approaches to improvement of planning investments of state and local budgets have been determined. Suggestions for improving financial provision of state investments have been grounded. Methods of subvention allocation from state budget for social and economic development of regions have been worked out.

Key words: investment basis of budget, budget investments, capital expenditures, sources of financing budget investments, local loans, investment subventions.

Підписано до друку 18.11.2007 р. Формат 60x90 ¹/₁₆.
Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 150 прим.

Віддруковано у видавництві “Економічна думка”
Тернопільського національного економічного університету
46020 Тернопіль, вул. Львівська, 3, тел. 43-22-18.